JALOVEC OBECNÝ

Juniperus communis

čeleď: cypřišovité; **lidové názvy:** arkenthos, boleráz, bor, borovče, borovec, borůvka, brin, břín, divočinky, chvojka, jadlovec, jahůdky jalovcové (plody), kvíčalový keř (semena roznášejí kvíčaly), soustružnické dřevo, strom ohňový

POPIS:

Jalovec obecný je nejčastěji nevelký vícekmenný strom se štíhlou vřetenovitou až širokou nepravidelnou, často až k zemi sahající korunou (poddruh j. o. pravý). V horách, nad horní hranicí lesa, roste jen jako plazivý keř (poddruh j. o. nízký).

Na kmínčích má červenohnědou borku, loupavou v tenkých pruzích. Dřevo příjemně voní, má hnědofialové jádro a velmi širokou běl.

Jehličí je velmi husté a pichlavé, jehlice jsou v přeslenech po třech, modrozelené, na horní straně se širokým bílým pruhem.

Jalovec obecný je dvoudomá dřevina. Na samčích jedincích vyrůstají drobné žluté vejcovité šištice s prašníky. Na samičích jedincích najdeme nenápadné přisedlé zelené šištice, které vyrůstají v kulovité, neotvíravé šišky (galbuly), menší než 1 cm. Dozrávají teprve druhým až třetím rokem. Zralé jsou modročerné, sivě ojíněné a obsahují až tři hnědá, podlouhle trojhranná semena.

ROZŠÍŘENÍ:

Patří k nejrozšířenějším druhům dřevin na Zemi. Vyskytuje se sice mezernatě, ale v rozsáhlých oblastech celé severní polokoule. V Evropě a v Asii rostou oba poddruhy j. o., přitom j. o. nízký se vyskytuje zejména v tundře, řídké tajze a vysokých pohořích nad horní hranicí lesa, zatímco j. o. pravý roste i v jižnějších oblastech Eurasie a zasahuje až do severní Afriky.

Snese jak zcela suché, mělké a kamenité půdy, tak nadbytek vody na půdách rašelinných. Může růst v jakékoli půdě, na zcela chudém písku nebo rašelině, ale i na vápenci či jiném živném podkladu. Nevadí mu ani kruté zimy, ani horká léta. Je však opravdu náročný na světlo.

U nás je j. o. pravý rozšířen roztroušeně od nížin do hor. Roste jen tam, kde je oslabena konkurence jiných dřevin suchem, mělkou či chudou půdou, nadbytkem vody, spásáním či extrémním klimatem. Dnešní rozšíření jalovce je silně ovlivněno hospodařením v krajině. J. o. nízký roste pouze nad horní hranicí lesa v Krkonoších, Jizerských horách a Jeseníkách.

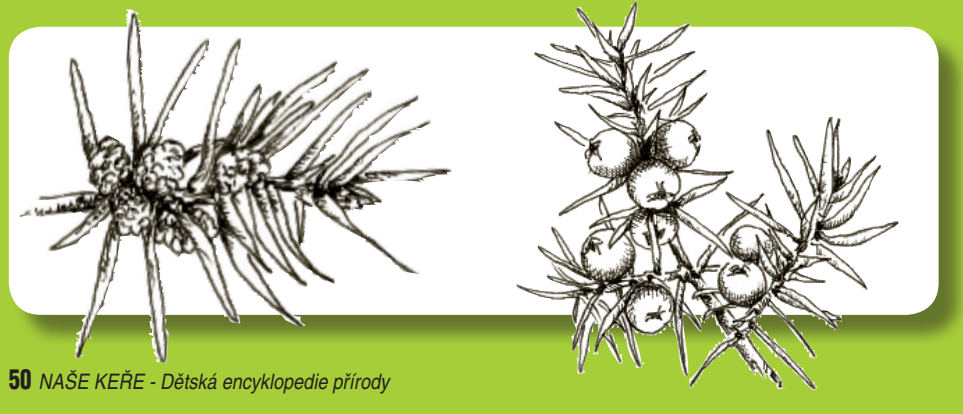

samčí šištice

samičí šištice

nezralé plody

VÝZNAM:

Je odedávna pěstován i ve městech, většinou v různých ozdobných kultivarech. K výsadbám do volné krajiny se nehodí, na překážku je jeho světlomilnost, nemůže být součástí smíšených porostů a i na okrajích remízků se vyklání za světlem a usychá mu zastíněná část koruny. Poddruh j. o. nízký patří v ČR ke dřevinám chráněným zákonem.

Dřevo jalovce bylo ceněné v řezbářství, dělaly se z něj i násady k lopatám, protože je velmi houževnaté. Dnes je vyhledávané hlavně pro nakuřování masa při uzení, ale také se z něj vyrábí drobné kuchyňské nářadí.

Plody, jalovčinky, vyhledávají ptáci, ale jsou i oblíbeným kořením; ochucuje se jimi nejen zvěřina, ale i zelí, brambory a různé omáčky. Podomácku se z nich připravovalo víno, sirup a ocet, přidávaly se i do piva, nejznámější je však využití k výrobě pálenky (slovenská borovička, anglický gin).

Jalovčinky byly po celá staletí používány jako ochranný prostředek proti různým druhům slabších otrav jedy, hadím uštknutím, a dokonce i proti dýmějovému moru. Tradičně byl užíván v lidovém léčitelství i lékařství při zánětu močového měchýře, plynatosti, křečích a revmatických bolestech.